

Makale türü / Araştırma

AÇIKÖĞRETİM SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ MEZUNLARININ GÖZÜNDEN TÜRKİYEDE SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNİN İŞLEVSELLİĞİ

Hilal SEHMAN

Sosyal Hizmet Uzmanı, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye,
hilalsehman@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4509-7670

İsmet Galip YOLCUOĞLU

Prof. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye,
ismetgalip@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3294-7015

■ **Özet: Amaç:** Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet bölümü açıköğretim mezunları tarafından Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin işlevselliğinin incelenmesidir. **Gereç ve Yöntem;** Araştırmada anket uygulanmıştır. Hazırlanan ankette katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için ilk bölümde tanımlayıcı sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise mezunların almış olduğu eğitime ilişkin görüşlerini ölçmek amacıyla 5’li likert tipiyle oluşturulan sorular uygulanmıştır. **Çalışmanın örneklemini;** Araştırmaya ülkemizde eğitim veren sosyal hizmet programından açıköğretim fakültesi bünyesinde yer alan bölümlerden mezun olan kişilerden oluşmaktadır. Buna göre araştırma örneklemini çalışmaya gönüllü olarak katılan oluşturan kişilerden 287 kadın, 56 erkek olmak üzere toplamda 343 kişiden oluşmaktadır. Etik kurul izinleri alınmıştır. **Bulgular;** Araştırmaya katılanların supervizyon desteğini yetersiz buldukları ve kendileri mesleki anlamda yetersiz hissettikleri görülmüştür. **Sonuç;** Açıköğretim sosyal hizmet programının; Süpervizyon desteği, mesleki iletişim teknikleri, panel gezi vb. konulardaki yeterliliğinin bu programdan mezun olan kişilerin gözünden ortaya konması araştırması sonucunda, elde edilen veriler birçok yönden açıköğretim programının yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet, Sosyal hizmet eğitimi, Açıköğretim

Open Education Department of Social Work Graduates From The Functionality of Social Services Education in Turkey

■ **Abstract: Aim:** The aim of this study by the social services department of distance education graduates to examine the functionality of social services education in Turkey. **Materials and Methods;** In the research, a questionnaire was applied. In the prepared questionnaire, descriptive questions are included in the first section to obtain the socio-demographic information of the participants. In the second part of the questionnaire, questions created with a 5-point Likert type were used to measure the opinions of the graduates about the education they received. The sample of the study; The study consists of people who graduated from the social work program in our country who graduated from the departments within the faculty of open education. Accordingly, the research sample consists of a total of 343 people, 287 women and 56 men, among those who voluntarily participated in the study. Ethics committee permissions were obtained. **Results;** It was observed that the participants of the research found the supervision support insufficient and made them feel insufficient professionally. **Conclusion;** Open Education social work program; Supervision

support, professional communication techniques, panel trip etc. As a result of the research that the adequacy of the subjects is revealed through the eyes of graduates of this program, the data obtained reveal that the open education program is inadequate in many ways.

Keywords: Social work, Social work education, Open Education.

GİRİŞ

Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslektir. Bu özelliği nedeniyle eğitimini de bireylerin haklarını savunabileceği insan ilişkileri geliştirmeye odaklanmış nitelikli bir eğitim olmalıdır (Alptekin, 2016, ss.20)

Eğitim; bireyin bilişsel, duygusal ve bedensel davranışlarını istenilen yönde geliştirilmesi ve belirli bir amaca yönelik yeni yetenek ve bilgiler kazandırılması faaliyetleridir. Eğitim ile bireyde istenilen davranışın geliştirilmesi amaçlanır (Boyacı, 2017).

Ziya GÖKALP eğitim kelimesini “Bir toplumda yetişmiş neslin henüz yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesidir.” şeklinde tanımlar (dmy.info/ogrenme-nedir, 2019). Eğitim yoluyla bireye kazandırılmak istenilen davranış kazandırılır. Bir eğitimin işlevsel olması öğrencinin kendisini mesleğe hazır hissetmesi, kendisini o mesleğin uygulayıcısı olarak görmesiyle yakından ilişkilidir.

Sosyal hizmet Avrupa’da ilk olarak kiliselerin yaptığı gönüllülük odaklı çalışmalarla başlamış sistemli bir çalışma ve eğitim gerektirmesi zamanla oluşmuştur (Payne, 2005). Profesyonel sosyal hizmet eğitimi ilk olarak İngiltere’de 1890 yılında gönüllüler için teorik ve uygulamalı dersler sunan kurslarla; Kıta Avrupa’sına bakıldığında ise Almanya’da Alice Salomon aynı amacı taşıyan kursları kurmasıyla başlamıştır. 1898 yılında New York’ta yaz okulunun açılması ve Chicago’da Jone Addams’ın başını çektiği Hull House’un kurulması ile eğitim başlamıştır. Hollanda’da ise 1899 yılında ilk sosyal hizmet okulu olan Institute For Social Work Training açılmıştır (İyicil, 1963, 8; Koşar ve Tufan, 1999, 1-2; Akt. Karataş ve Erkan, 2002).

Sosyal hizmet eğitiminin başlangıç yılları 1800’lü yıllardır. Eğitimin öncüsü Avrupa’dır. İlk kez İngiltere’de görülmüştür.

Amerika Birleşik Devletlerinde ise Hayırseverlik Organizasyon Topluluğu (Charity Organization Society) özellikle yoksul ailelerle çalışmıştır (Alptekin, 2016, s.10).

İlk sosyal refah örgütlenmesi kurumu 1820’de John Griscom tarafından kurulan Yoksulluğu Önleme Derneği’ydi. Bu derneğin amacı yoksulların yaşam koşullarını ve alışkanlıklarını araştırmak, yoksul bireylerin kendi kendilerine yardımcı olabileceği planlar önermek, onları tasarruf etmeye ve ekonomik davranmaya cesaretlendirmekti. Bu amaçla dernek, yoksullara ev ziyareti gerçekleştirdi (temel sosyal hizmet tipi) (Zastrow, 2013, s.2).

1904 yılında New York Filantrop, okulu bir yıllık sosyal hizmet eğitimi başlatmıştır (Kendall, 1987’den Akt; Koşar ve Tufan, 1999: 1-2 Zastrow, 2013: 1-2). 1920’li yıllarda Mary Richmond ilk kez sosyal hizmet kuram ve uygulamalarını ele aldı. “Sosyal Teşhis” ile sosyal hizmet eğitiminin kurumsallaşmasına katkıda bulundu (Alptekin, 2014).

Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmet mesleği, insan ve toplum bilimleri ve yerel bilgiden oluşan eklettik bilgi temeli aracılığıyla insan refahını iyileştirmek için bireyleri ve sistemleri bir araya getirir (IFSW ve IASSW, 2014).

Sosyal hizmet eğitimi uygulama alanı göz önüne alındığında toplumda dezavantajlı kesimin haklarını koruyan, savunuculuk görevini üstlenen sosyal çalışmacı yaratma amacıyla eğitim süresince, insan hakları temelinde hukuk ve mevzuat odaklı eğitim vermeyi; insan haklarına duyarlı sosyal çalışmacı yetiştirmeyi hedefler. Bu nedenle sosyal hizmet eğitiminde bireylerin haklarını savunabileceği kendine güveni yüksek ve insan ilişkileri gelişmiş sosyal çalışmacı yetiştirmek için sınıf içi yüz yüze eğitim ve sosyal hizmet kurum ve kuruluş ziyaretleri alanın tanınması son derece önemlidir.

Dünyada sosyal hizmet mesleği, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk vb. toplumsal sorunların ve bu sorunlara maruz kalan kesimin sorunlarını çözmek, hak savunuculuğu yapmak ve toplumda var olan kaynakları ihtiyacı olan gruplara aktarmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmet mesleği 1800’lü yıllara kadar gönüllülük ve hayırseverlik odaklı olarak yapılmakta iken sosyal hizmet uygulamalarının belirli standartlarının olması gerektiği ve bu alanda profesyonelleşmiş kişilere ihtiyaç duyulmasıyla birlikte okullaşma süreci başlamıştır (Colvin, A., 2013).

Sosyal hizmet eğitimi Türkiye’de ve Dünya’da yaşanan olumsuz olaylar (savaş, doğal afet, göç, nükleer saldırılar vb.) nedeniyle ortaya çıkan dezavantajlı kesimin haklarını savunmak için ortaya çıkmış ve bu olaylarda ihtiyacını karşılayamayan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması toplumsal uyumunun sağlanması ve desteklenmesi için sosyal hizmet eğitimi almış bireylere duyulan ihtiyaç artmıştır.

Türkiye’de sosyal hizmet tarihi incelendiğinde, Osmanlı Devleti’nde 1868 tarihinde kimsesiz çocukları korumak için ıslahaneler kurulmuştur. 1873 yılında Yusuf Ziya Paşa tarafından öksüz ve yetim çocukların okutulması için Darüşşafaka adında dernek kurulmuştur. Dernek günümüzde halen aynı amaçla hizmet vermektedir. II. Abdülhamit tarafından kimsesiz kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların barınma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması için Darülaceze kurulmuştur. Bu kurum günümüzde halen aynı amaçla hizmet vermeye devam etmektedir. Ana veya babasız ya da kimsesiz çocukların barınma, bakım, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için Hamidiye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur.

Türk toplumunun tarih boyunca sosyal ve kültürel yapısı incelendiğinde toplumda dezavantajlı kesimin ihtiyaçlarının karşılanması için dayanışma ve yardımlaşma vakıfları, aile içi ilişkiler, komşuluk ve ahbaplık ilişkileri görülür. Son dönemlerde küreselleşmeyle birlikte toplum tarafından karşılanamayan ihtiyaçlar statüko tarafından karşılanmaya başlanmasıyla ülkemizde sosyal hizmetin profesyonellerce uygulanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Osmanlı tarihi boyunca imparatorluk ekonomik ve siyasi gücü ile orantılı olarak sosyal hizmet faaliyetlerine yer vermiştir. Daha çok yoksul, dul ve yetimlerin gereksinimlerini karşılamak için faaliyet göstermiştir. Zanaatkarlar için fütüvvetler kurulmuş ve bunlar gelişirken kent ve mahallelerde sosyal yardım kültürü yaygınlaşmıştır (Karataş, 2005).

Türkiye’de Birleşmiş Milletlerin etkisiyle 1961 yılında ortaya çıkan Sosyal Hizmet Mesleğine uygulayıcı yetiştirmek için kurulan ve dönemin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesindeki sosyal hizmet okulununun uzun süre tek başına hizmet vermesi ve sosyal hizmet eğitimine ilişkin Türkiye’nin sosyal, kültürel ve ekonomik durumuna paralel olarak düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle uzun süre yabancı etkisiyle verilmiş ve dönemin kültürel yapısı içerisinde meslek kendisini kabul ettirmekte güçlük çekmiştir (Karataş, 2005 ss.35).

2000 ve 2011 yılları arasında sosyal hizmet mesleğine duyulan ihtiyaç doğrultusunda alt yapısı hazırlanmadan gerek iç ve dış siyaset ve gerek sosyo kültürel gelişmelerin etkisiyle yaygınlaşarak hızlı bir artış göstermiştir. Bu nedenle bünyesinde sosyal hizmet bölümü açmaya elverişli alt yapısı olmayan ve sosyal hizmet alanında bir

öğretim üyesi olan ya da hiç öğretim üyesi olmayan bölümlerin açılması sosyal hizmet eğitiminin işlevselliğini olumsuz etkilemiş ve her bölümün kendisine özgü müfredat ve alan uygulaması oluşturması nedeniyle sosyal hizmet eğitimindeki farklılaşmanın ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu farklılıklardan biri de açık öğretim yönteminiyle meslek uygulayıcısı yetiştirmektir (Aytekin, 2016).

Çalışmanın amacı doğrultusunda; sosyal hizmet mesleğinin Türkiye’de ve Dünya’daki tarihsel gelişimine, farklı ülkelere ait sosyal hizmet eğitim uygulamalarına, araştırmanın yöntem, bulgu bölümüne ve son olarak sonuç ve öneriler kısmına değinilmiştir.

YÖNTEM VE GEREÇLER

Araştırmanın Tipi

Bu çalışmada tanımlayıcı özellikte olup tarama yöntemlerinden anket uygulanmıştır. Anket, kişinin belirli konulardaki tutumlarını, düşüncelerini ve duygularını, önerilerini saptamak üzere yazılı olarak hazırlanmış soru listeleridir.

Araştırmanın Evren Örnekleme

Araştırmaya ülkemizde eğitim veren sosyal hizmet programından açıköğretim fakültesi bünyesinde yer alan bölümlerden mezun olan kişilerden oluşmaktadır. Buna göre araştırma örneklemini çalışmaya gönüllü olarak katılan oluşturan kişilerden 287 kadın, 56 erkek olmak üzere toplamda 343 kişiden oluşmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Hazırlanan ankette katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için ilk bölümde sosyal hizmet bölümü mezunlarının yaş, cinsiyet ve bölümü seçme nedenleri vb. tanımlayıcı sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise mezunların almış olduğu eğitime ilişkin görüşlerini ölçmek amacıyla 5’li likert tipiyle oluşturulan sorular uygulanmıştır.

Verilerin toplanması

Sosyal medya gruplarından açıköğretim sosyal hizmet bölümü nasıl mezunlarına ulaşılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16.0 (Statistical Package For Social Sciences) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Ki Kare, çapraz tablo, standart sapma, Frekans analizi yapılmıştır. Veriler elektronik form uygulaması ile gönderilmiş ve toplanmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma için Üsküdar Üniversitesi girişimsel olmayan araştırmalar etik kurul başkanlığından 24/12/2018-1026 tarih ve sayılı izin alınmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.0 (Statistical Package For Social Scinces) programı kullanılarak analiz yapılmıştır. Daha sonra istatistiksel analizler yapılarak araştırmanın amacı doğrultusunda veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin sosyodemografik özellikleri dikkate alınarak Ki Kare, çapraz tablo, frekans dağılımları, korelasyon, ortalama, yüzde, standart sapma gibi istatistiksel analizler yapılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 343 kişiden 287’si kadın, 56’sı erkektir. Ankete katılanların 37’si 21-25 yaş aralığında, 154’ü 26-30 yaş aralığında, 29’u 31-35 yaş aralığında, 108’i 36-40 yaş aralığında, 15’i ise 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Açıköğretim Sosyal Hizmet Bölümü Mezunların Mesleki Yeterlilik Düzeyleri

Mesleki Yeterlilik	N	(%)
Yeterli Buluyorum	45	13,1
Kısmen Yeterli Buluyorum	143	41,7
Yeterli Bulmuyorum	155	45,2
Toplam	343	100

Tablo 1’de açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarının mesleki yeterlilik düzeyleri incelendiğinde ankete katılanların %13,1’nin kendilerini mesleki anlamda yeterli hissettikleri, %45,2’inin kendilerini mesleki anlamda yetersiz hissettiklerini, %41,7’inin ise kısmen yeterli hissettiği görülmüştür.

Tablo 2. Açıköğretim Sosyal Hizmet Bölümü Mezunlarının Programı Tamamladıktan Sonra Çalışabilecekleri Meslek Grubu Bilgilerinin Verilmesine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme	N	(%)
Tamamen Çatılmıyorum	22	6,4
Katılmıyorum	140	40,8
Kararsızım	51	14,9
Katılıyorum	121	35,3
Tamamen Katılıyorum	9	2,6
Toplam	343	100

Tablo 2’de açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarının öğrenim gördükleri programdan mezun olduktan sonra çalışabilecekleri meslek grupları hakkında bilgi vermesi konusundaki sonuçlarda; ankete katılanların %6,4’ünün çalışabileceği alan hakkında bilgiyi tamamen vermediğini, %40,8’inin çalışabileceği alan hakkında bilgi vermediği, %14,9’unun bilgi verme konusunda kararız olduğunu, %35,3’ünün bilgi verdiğini, %2,6’nın ise kesinlikle bilgi verdiğine katıldığı görülmüştür.

Tablo 3. Açıköğretim Sosyal Hizmet Bölümü Mezunlarının Öğrenim Gördükleri Programın Seminer, Konferans, Panel, Gezi Vb. Güncel İhtiyaçları Karşılama Düzeyine İlişkin Yeterliliği

Değerlendirme	N	(%)
Tamamen Yeterli Değil	30	8,7
Yeterli Değil	202	58,9
Kararsızım	49	14,3
Yeterli	53	15,5
Tamamen Yeterli	9	2,6
Toplam	343	100

Tablo 3’de açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarının öğrenim gördükleri programın seminer, konferans, panel, gezi vb. güncel ihtiyaçları karşılama düzeyine ilişkin yeterliliği konusundaki sonuçlarda; araştırmaya katılanların %30’unun tamamen yeterli bulmadığı, %58,9’inin yeterli bulmadığı, %14,3’inin kararsız olduğu, %15,5’unun yeterli bulduğu, %2,6’sının tamamen yeterli bulduğu görülmüştür.

Tablo 4. Açıköğretim Sosyal Hizmet Bölümü Mezunlarının Sosyal Hizmet Uygulamasında Almış Oldukları Süpervizyon Desteğinin Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme	N	(%)
Tamamen Yeterli Değil	23	6,7
Yeterli Değil	204	59,5
Kararsızım	53	15,5
Yeterli	5	1,7
Tamamen Yeterli	0	0
Toplam	343	100

Tablo 4’de Açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarının sosyal hizmet uygulamasında almış oldukları süpervizyon desteğinin yeterliliğine ilişkin sonuçlarında; ankete katılanların %6,7’sinin süpervizyon desteğini tamamen yetersiz bulduğu, %59,5’inin süpervizyon desteğini yetersiz bulduğu, %15,5’unun kararsız olduğu, %1,7’sinin süpervizyon desteğini yeterli bulduğu, tamamen yeterli bulan olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Mezunların Kendilerini Mesleki Anlamda Yeterli Hissetmesi İle Almış Oldukları Süpervizyon Desteğinin Karşılaştırılması

Mesleki Yeterlilik	Süpervizyon Desteği											
	Hiç Yeterli Bulmuyorum		Yeterli Bulmuyorum		Kararsızım		Çok Yeterli Buluyorum		Yeterli Buluyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	7	2	10	2,9	10	2,9	1	0,3	18	5,2	46	13,4
Kısmen	6	1,7	84	24,5	23	6,7	3	0,9	26	7,6	142	41,4
Hayır	10	2,9	110	32,1	25	7,3	0	0	9	2,6	155	45,2
Toplam	23	6,7	204	59,5	59	17,2	4	1,2	53	15,5	343	100

Tablo 5’de mezunların uygulamada almış oldukları süpervizyon desteğiyle mesleki yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Tabloya göre kendini mesleki anlamda yeterli hissedenlerin %5,2’sinin almış oldukları süpervizyon desteğini yeterli bulduğu, %2,9’unun almış olduğu süpervizyon desteğini yetersiz bulduğu, %2’sinin süpervizyon desteğini hiç yeterli bulmadığı, %0,3’unun çok yeterli bulduğu, kendini mesleki anlamda kısmen yeterli hissedenlerin %1,5’inin almış olduğu süpervizyon desteğini hiç yeterli bulmadığı, %24,5’inin yeterli bulmadığı, %7,6’sının yeterli bulduğu, %6,7’sinin kararsız olduğu, %0,9’unun çok yeterli bulduğu; kendini mesleki anlamda yeterli hissetmeyenlerin %2,9’unun süpervizyon

desteğini hiç yeterli bulmadığı, %32,1'inin yeterli bulmadığı, %7,3'unun kararsız olduğu, %2,6'sının yeterli bulduğu anlaşılmıştır.

Sosyal hizmet uygulama eğitiminde süpervizyon desteği ile sosyal hizmet öğrencisi edinmiş olduğu sosyal hizmet kurum ve bilgisini alana aktarmasına yardımcı olur. Müracaatçıyla nasıl iletişim kurulacağı, hangi sosyal hizmet müdahalesini nasıl uygulayacağını öğrenci alandaki danışmanı sayesinde öğrenir. Sosyal hizmet öğrencisi etkin bir uygulama yapması ve süpervizyon desteği alması onu profesyonel iş hayatında kendi mesleki bilgi ve becerisini elde etmesinde ve kendinden emin doğru karar vermesini sağlar böylece öğrenci mezun olduğunda kendisini mesleki anlamda yeterli hisseder. Bu tabloda görüldüğü gibi açıköğretim sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin alan uygulamasını etkili geçirmedikleri anlaşılmıştır. Öğrenciler sosyal hizmet eğitimini gereği gibi önemsememeleri, sayıca fazla olmaları nedeniyle sosyal hizmet kurumları tarafından benimsenmemeleri, öğrencilerin ikamet ettikleri bölgelerde sosyal hizmet kurumu bulunmaması ya da kurumlarda sosyal hizmet uzmanı sayısının azlığı ya da hiç olmaması, öğrencilerin farklı mesleklerde çalışmaları ve sosyal hizmeti sadece ilgi duydukları için okumaları nedeniyle alan uygulamalarını yalnızca kağıt üstünde yapmaları bu duruma neden olabilir.

Tablo 6. Mezunların kendini mesleki anlamda yeterliliği ile sosyal hizmet kurumunda çalışma durumunun karşılaştırılması

Mesleki Yeterlilik	Sosyal Hizmet Kurumunda Çalışma					
	Çalışıyorum		Çalışmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evet	17	5	28	8,2	45	13,1
Kısmen	17	25	125	36,4	142	41,2
Hayır	19	13,5	135	39,4	155	45,2
Toplam	53	15,5	289	84,3	343	100

Tablo 6'de açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarından sosyal hizmet kurumlarında çalışmalarıyla kendini mesleki anlamda yeterli hissetmeleri ile ilgili görüşleri karşılaştırılmıştır. Tabloya göre kendini mesleki anlamda yeterli hisseden %13,1'inin yalnızca %5'inin sosyal hizmet kurumunda çalıştığı, yeterli hisseden %8,2'nin sosyal hizmet kurumunda çalışmadığı; kısmen yeterli hissedenlerin %5'inin sosyal hizmet kurumunda çalışıp, %36,4'unun sosyal hizmet kurumunda çalışmadığı, kendini mesleki anlamda yeterli hissetmeyen %45,2 kişinin %13,5'unun sosyal hizmet kurumunda çalıştığı, %39,4'inin sosyal hizmet kurumunda çalışmadığı görülmüştür.

TARTIŞMA

Bu araştırmada; açık öğretim yoluyla eğitim modelinde, özellikle yüz yüze iletişimin önemli olduğu insanlar arası ilişki ve etkileşimi odak alan “sosyal hizmet, psikoloji” mesleklerde eğitim verilmesinin, etkinliğini değerlendirmek için yapılmıştır

Yapılan araştırmada katılımcıların kendisini mesleki anlamda yetersiz hissettiği ve süpervizyon desteğini yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Sosyal hizmet gibi, uygulamalı disiplin ve mesleklerde, öğrencinin yüz yüze eğitime katılamaması, hocalarıyla usta-çırak ilişkisi kuramaması, kendini ifade etme becerilerini geliştirememesi, kuramsal bilgileri uygulamaya aktarabilme, savunuculuk, danışmanlık, eğiticilik ve bağlantı kurucu rolü gibi mesleki rol ve becerilerini olumsuz olarak etkilemekte ve kendisini mesleki anlamda yetersiz hissetmesine neden olmaktadır (Asquith, S., Clark, C. L., & Waterhouse, L. ,2005).

Cılga (2005) de sosyal hizmet eğitiminde sosyal çalışmacıların hak savunuculuğu rolünü üstlenmesi için sınıf içerisinde tartışma ortamının, sunum çalışmasının ve sınıf içi eğitimine aktif katılımının sağlanması esastır. CSWE (2018)’ın sosyal hizmet eğitimi ve öğretimini temel evrensel bilgi ve becerisi, değer sistemi temelinde, yükseköğretim çatısı altında başlayan sistemli ve planlı bir şekilde devam eden, uygulamalı alan bilgisi mezunların geri bildirim ile yerel ve ulusal konuları kavrayan ve çözüm üreten, yaşam boyu öğrenme yaklaşımı içerisinde yer alan uzun bir süreçtir şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal hizmet, psikoloji gibi sosyal bilimlerin genellikle kadın ağırlıklı bölümler olduğu bilinmektedir. Araştırmaya katılan mezunlarda da bu durum değişmemiştir. Ülkemizde sosyal hizmet bölümünün kurulduğu ilk okulda kız ve erkek öğrencilere ayrı kontenjan belirlenmiştir. Araştırmada kadın ve erkek olmanın mesleki yeterlilik üzerinde anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur. Bu doğrultuda Sosyal hizmet mesleği gibi diğer hiçbir mesleği bir cinsiyetin daha iyi yapabildiği, bir cinsiyetin o meslekte daha yeterli olduğu gibi bir anlayış bulunmaması gerekmektedir. Ülkemizde sosyal hizmet mesleği daha çok kadınların tercih ettiği gibi bir meslek olarak görülmektedir ancak bu tablodan da anlaşılacağı gibi sosyal hizmet mesleğinde bir grubun ya da bir kesimin daha fazla yeterli olduğu gibi durum söz konusu değildir. Bu durum sosyal hizmet gibi toplumsal eşitlik anlayışından hareketle çalışan uzmanlar için önemlidir.

Yapılan araştırmada açıköğretim sosyal hizmet programından mezun olanların büyük çoğunluğunun sosyal hizmet kurumunda çalışmadığı görülmüştür. Son zamanlarda sosyal hizmet bölümünden mezun olan öğrenci sayısındaki hızlı artışı ve devlet kurumlarına alımlardaki azalmalarda sosyal hizmet bölümünde istihdam sorunu ortaya çıkmıştır. Gerek özel huzurevi ve yaşlı bakım merkezlerinde gerekse rehabilitasyon merkezlerinde sosyal hizmet uzmanı/ sosyal çalışmacı ihtiyacı

özellikle 2011 yılında açılan bölümlerin ve açıköğretim fakültelerinin mezun vermesiyle azaltmıştır. Devlet Personel Dairesi Başkanlığı'nın (DPDB) kamu personeli alımlarının azaltması nedeniyle sosyal hizmet bölümü mezunlarının istihdam olanakları azaldığı görülmüştür. Açıköğretim sosyal hizmet bölümü mezunlarının alanda çalışma oranlarının düşük olmasına bir başka sebep ise öğrencilerin yalnızca sosyal hizmet bölümünü merak etmesi nedeniyle okuması profesyonel iş yaşamında birincil mesleğini icra etmesi nedeni gösterilebilir.

Dünya'da teknolojik gelişmeler ve yeniliklerle birlikte hızlı bir ilerleme ve değişim yaşanmaktadır. Konusu insan ve insan ilişkileri olan meslekler bu değişime kendisini kapalı tutamamaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin odak noktası olan insan ve insanlar arası iletişimden çıkan sorunlara çözüm yolları arama, insana müdahale etme biçimi değişen yapıyla birlikte sürekli olarak kendisini yenilemek durumundadır (Christensen J., 2016).

Ülkemizde 1960'lı yıllarda verilmeye başlanan sosyal hizmet eğitimi o dönemin ihtiyaçlarına yönelik olarak ortaya konan uygulamalar günümüzde toplumun ihtiyacını karşılayacak yeterliliğe sahip olamamaktadır. Bu nedenle sürekli olarak değişen toplum yapısına ayak uydurabilecek sosyal hizmet eğitimi çok önemlidir. Açıköğretim sosyal hizmet programlarında da bu konuda bölümden mezun olan sosyal hizmet uzmanlarının program hedeflerinin güncel ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kalması eğitimin işlevselliğini ve mezunların müracaatçı kesimin ihtiyaçlarını karşılama konusundaki yeterliliklerini olumsuz etkileyecektir. Yapılan araştırmayla açıköğretim sosyal hizmet programının öğrenim hedeflerini güncel düzeyde karşılamadığını ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmayla, açıköğretim sosyal hizmet programından mezun olanların kendilerini mesleki anlamda yetersiz hissettiğini ortaya koymuştur. Alptekin (2016) bu konuda açıköğretim yoluyla verilecek olan dersin bir takım becerilerin kazanılması ya da kullanılmasına bağlı, yüz yüze etkileşim gerektiren sosyalleşme amacı güden, uygulama gerektiren özellikler taşıyorsa elbette uzaktan eğitimle/açıköğretim yoluyla değil, sınıf içi eğitim ile verilmesi gerektiğine değinmiştir.

Araştırmada, katılımcıların açıköğretim sosyal hizmet programında yapmış oldukları sosyal hizmet uygulamasında, sosyal hizmet mesleği için yaşamsal bir değer olan süpervizyon desteğinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Açıköğretim sosyal hizmet programının, öğrenci ile akademisyen ve süpervizör arasında etkileşimin çok az olduğu ya da hiç olmadığı bu durumun, açıköğretim sosyal hizmet eğitimini olumsuz olarak etkilediği anlaşılmaktadır (Yolcuoğlu, 2017, ss.98)

Sosyal hizmet eğitiminde süpervizyon desteğinin sosyal hizmet öğrencisinin alan uygulamasına hazırlanmasında, mesleki görüş elde etmesinde, müracaatçı ile doğru iletişim kurabilmesinde, sorunların çözümü için uygun sosyal hizmet modeli belirleyip uygulayabilmesinde, kendine güveninde oldukça etkilidir. Sosyal hizmet öğrencisi yapmış olduğu alan uygulamasını ne derecede verimli geçirirse mesleki yeterlilik düzeyi artacaktır.

Alptekin (2016), sosyal hizmet uzmanının; bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve olgunlaşmasını, çalışma azim ve kararlılığını güçlendirilmesini sağlamak amacıyla, yetkin bir sosyal hizmet akademisyenince gerçekleştirilen süpervizyon desteğinin mesleğin evrensel değerleri ve etik sorumlulukları ancak sınıf içi yüz yüze etkileşime dayalı eğitim ile verilebileceğini ve uzaktan eğitimin bu söylenenleri karşılamaya yeterli olmadığını belirtmiştir.

Açıköğretim sosyal hizmet programının; süpervizyon desteği, mesleki iletişim teknikleri, panel gezi vb. konulardaki yeterliliğinin bu programdan mezun olan kişilerin gözünden ortaya konması araştırması sonucunda, elde edilen veriler birçok yönden açıköğretim programının yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Yolcuoğlu (2017)’na göre ilk başlarda sosyal çalışma eğitimi; seminer, konferans, kurs vb. eğitimsel girişimlerle yürütülen gönüllü çalışmalarla yürütülmekte iken özellikle 20.yy’ın başlarında, üniversitelerde bir sosyal bilim dalı ve bölüm olarak gereken yeri almıştır. Buradan da anlaşılabilir gibi sosyal çalışmacının mesleki bilgi ve becerisinin geliştirilmesi için seminer, panel vb. etkinlikler önemlidir.

Sosyal hizmet teori ve uygulamaya dayalı bir disiplindir. Sosyal hizmet eğitiminin teori boyutu üniversitedeki akademisyenler tarafından, uygulama boyutunu ise hem akademisyen hem de uygulama danışmanları tarafından verilmektedir. Sosyal hizmet öğrencisi teori kısmında sosyal hizmet eğitimi almış ve alan deneyimi olan ve almış olduğu bilgiyi öğrenciye aktarabilmesi sosyal hizmet eğitiminin işlevselliğini arttırmaktadır (Kreitzer, L., 2004).

Açıköğretim programları öğrenci ve akademisyenin yüz yüze iletişimini ortadan kaldırmakta, öğrenciler arası bilgi alışverişi ve tartışma yapmasına imkan sağlamamaktadır. Bu durum hem alanda sosyal hizmet akademisyenin azlığı hem de sınıf içi bilgi akışının olmaması nedeniyle eğitimi yüzeysel ve alandan uzak kılmaktadır.

IASSW ve IFSW (Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu) tarafından hazırlanan “Sosyal Hizmet Mesleğinin Eğitimi ve Öğretimi için Standartlar (2004)” raporunda, eğitim modelinin süpervizyon ve alan uygulaması eğitimi sağlaması ve aynı zamanda sosyal hizmet disiplinin amaçları ve doğrultusunda, yeterli altyapıyı (sınıf

alanı, bilgisayar, tekstler/metinler, görsel ve işitsel ekipmanlar, örgün eğitimle bağlantı) sağlanmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırmayla, açıköğretim sosyal hizmet programının, yukarıda bahsi geçen eksiklik ve yetersizlikleri içerdiği, öğrenim hedeflerinin açıklanması ve öğrenim hedeflerinin güncelliği konusunda da yetersiz olması münasebetiyle, küresel standartlara uymadığı görülmektedir.

Açıköğretim sosyal hizmet programının, bir takım nedenlerle örgün eğitime dahil olamamış kişilerin eğitimde fırsat eşitliği göz önünde bulundurularak, sadece onlar için düzenlenmiş bir program olarak oluşturulması ve özellikle süpervizyon (mesleki yönetim) vb. konularında, programın işlevselliğinin artırılması için çalışma yapılması doğru olacaktır.

2011 yılında Erzurum’da gerçekleştirilen “Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Anlayışlar ve Açıköğretim Uygulamaları” konulu “Çalıştay’da” açıköğretim programları üzerinde durularak; açıköğretim sosyal hizmet lisans programının, temel başvuru kaynakları olarak uluslar arası standartlar, III. Sosyal Hizmet alt yapısal unsurları gözetilerek, buna göre planlı bir şekilde kontenjanı belirlenmiş olma koşuluyla, hayata geçirilebileceği belirtilmiş olmasına karşın, açıköğretimde sosyal hizmet eğitimi, bunları göz önüne almadan hayata geçirilmiştir.

Bu çalışmayla, sosyal hizmet açıköğretim programının işlevselliği olup olmadığı, bu hizmeti ve eğitimi alan bireylerin gözünden ortaya konmaya çalışılmış ve elde edilen verilerde, programın birçok yönden yetersiz olduğu ve ayrıca kontenjanlarındaki fazlalığın da öğrencilerin nitelikli bir şekilde eğitim almalarını engellediği ortaya konmuştur.

Açıköğretim sosyal hizmet programlarının kontenjanlarındaki fazlalık öğrencilerin yeterli bir eğitim almasına engel olmakta süpervizyon ve akademisyenlerin öğrencilerle iletişimine izin vermemektedir.

Tomambay (2005) yapmış olduğu araştırmada, Almanya’da bulunan uzaktan eğitim sosyal hizmet programını incelemiş, burada eğitim alan öğrencilerin almış oldukları teorik meslek bilgilerini aynı anda çalışarak uygulayabildiği ve hafta sonları akademisyenlerle bir araya gelerek çalışmalar yaptığını ve bu programın kontenjanlarının 30-40 kişiyle sınırlı tutularak uzaktan eğitimin dezavantajlarını en aza indirdiğini ifade etmiştir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, böylesine bir düzenlemeyi gerçekleştiremeyen ve uzaktan derslerle, kitaplarla, eğitim materyalleriyle teorik düzeyde tahkim edilmesi

yeterli görülen açıköğretim sosyal hizmet uzmanı yetiştirme sisteminin yetersizliği gözler önüne serilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılanların çoğunluğunun sosyal hizmet kurumunda çalışmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların kendilerini mesleki anlamda kısmen yeterli hisseden ve hiç yeterli hissetmeyenlerin çoğunlukta olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılanların açıköğretim sosyal hizmet programının öğrenim hedeflerini açıklamadığını ve öğrenim hedeflerinin güncel ihtiyaçları karşılamadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların yapmış oldukları sosyal hizmet uygulamasında almış oldukları süpervizyon desteğini yetersiz bulduğu bulunmuştur. Yapılan araştırmada açıköğretim sosyal hizmet programlarının öğrencilerine öğrenim gördükleri süre boyunca seminer, konferans, panel, gezi vb. ihtiyaçları karşılayamadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri diploma programında akademisyenlerin yetersiz olduğu görülmüştür. Açıköğretim sosyal hizmet programının; akademisyen yeterliliği, süpervizyon desteği, mesleki iletişim teknikleri, panel gezi vb. konulardaki yeterliliğinin bu programdan mezun olan kişilerin gözünden ortaya konması araştırması sonucunda, elde edilen veriler birçok yönden açıköğretim programının yetersiz olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak nitelikli bir sosyal hizmet eğitimi için süpervizör desteğinin aktif olarak sağlanması, her süpervizöre belirli sayıda öğrenci verilmesi aynı zamanda öğrencisinin okul danışmanı tarafından desteklenmesi, eğitim içi zorunu stajların artırılarak öğrencilerin sosyal hizmet uygulamaları yakından takip edebilmeleri sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alptekin, K. (2016) *Başlangıçtan Bugüne ve Yarına Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitimi*. Ankara: Atlas Yayınevi (Nobel Akademik Yayıncılık).
- Alptekin, K. (2014) Sosyal Hizmet Epistemolojisinde Kırılmama Üzerine Bir Deneme. 7. *Ulusal Sosyal Hizmetler Kongresi: 21. Yüzyılda Sosyal Hizmetler Nereye?* (ss. 213-217). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Genel Merkezi Yayınları.
- Asquith, S., Clark, C. L., & Waterhouse, L. (2005). *The role of the social worker in the 21st century: A literature review: Scottish Executive Education Department Edinburgh*.
- Cılga, İ. (2005) Gelişmekte Olan Ülkelerde Sosyal Hizmet Eğitimindeki Faklılaşmalar. Ü. ONAT içinde, *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara.
- CSWE. (2018) *Educational policy and accreditation standarts. Alexandria VA: Author*.

- Colvin, A. (2013). *Building Culturally Competent Social Work Field Practicum Students through the Integration of Campinha-Bacote's Cultural Competence Healthcare Model*.
- Christensen, J. (2016). *Acting locally, thinking globally in social work education*.
- IFSW (2014). *Sosyal Hizmet Nedir?*
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- İyicil F (1963). *Sosyal Hizmet Okulları ve Öğrenci Seçme İşi*. Sosyal Hizmet. (ss. 8-10) Ankara.
- Karataş, K. Erkan, G. (2005). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi. Ü. ONAT içinde. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, (ss.112-133) Ankara.
- Kreitzer, L. (2004). *Indigenization of social work education and practice: A participatory action research project in Ghana*, AB:CA.
- Koşar, N. Tufan, B. (1999) *Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Tarihçesine Bir Bakış*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın 1.
- Tomanbay, İ. (2005) *1960'lı yıllarından 2000'li Yıllara Sosyal Hizmet Eğitimi*. Ankara.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2017) *Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Mesleğine Giriş*. İstanbul: Nar Yayınevi.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş* (Çev. Ç. Karaca, d. Çiftçi, g. Kocaoğlu, Dü, A. Aykara, A. Beyazova, B. Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, d. Çiftçi.... V. Yılmaz,) Ankara: Nika Yayınevi-2.